

HÂLİD ZİYÂ UŞAKLIĞİL

ESRÂR-I SERENDİB

HAZIRLAYAN
BERNA CİVALIOĞLU SEVİNDİK

dünbugün
yarın

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2025, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 448

Edebiyat: 240

ISBN 978-625-5905-15-4

Sertifika No: 52315

Baskı Tarihi: İstanbul, 2025

Müellif: Hâlid Ziyâ Uşaklıgil

Hazırlayan: Berna Civaloğlu Sevindik

Kitap Editörü: M. Fatih Köksal

Dizi Editörü: Furkan Öztürk

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Birlik Fotokopi Baskı Ozalit ve Gıda San. Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 52846)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Esrâr-ı Serendib

Müellif: Hâlid Ziyâ Uşaklıgil, Hazırlayan: Berna Civaloğlu Sevindik (Dr.

Öğr. Üyesi); Editör: M. Fatih Köksal (Prof. Dr.)

İstanbul : DBY Yayınları, 2025.

100 s. ; 12,0 x 19,5 cm ____ (DBY Yayınları ; No. 448)

ISBN 978-625-5905-15-4

1- Edebiyat 2- Yeni Türk Edebiyatı 3- Seyahatname

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu - Fatih / İstanbul

Tel.: +90 212 526 98 06

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İçindekiler

Ön Söz.....	9
Hâlid Ziyâ Uşaklıgil ve Mütercimliği.....	13
Esrâr-ı Serendib Hakkında.....	25

Esrâr-ı Serendib Metin

Mukaddime.....	33
Birinci Kısım.....	35
Serendib.....	38
Jaffnapatnam.....	46
Fakirler ve Sannyasinler.....	50
İkinci Kısım.....	54
Jaffna'dan Ayrılış.....	54
Kandah-swany Pagodasında Bir Gece.....	61
Üçüncü Kısım.....	75
Kadawé Durağı.....	75
Manaar Adası & Adem'in Köprüsü.....	77
Ramişseram.....	83
Hâtime.....	93
Kaynakça.....	99

Ön Söz

Türk edebiyatının en önde gelen sanatçılarından biri olan Hâlid Ziyâ Uşaklıgil (1865-1945), uzun ve verimli edebî hayatı boyunca roman, küçük ve büyük hikâye, piyes, mensur şiir, hatıra, tercüme gibi pek çok türde eserler vermiştir. Yazarın daha çok romancı kimliğiyle öne çıktığı söylenebilirse de edebiyat tarihimizin böyle önemli bir isminin her ürününe önem atfetmek mümkündür. Edebî hayatının çok erken dönemlerinde tercüme faaliyetleriyle ilgilenen yazarın dilimize çevirdiği metinler bugüne kadar pek fazla ilgi çekmemiştir. Oysa yazarın hangi metinleri nasıl bir üslûpla tercüme etmeye değer bulduğu ve tercüme usûlündeki değişiklikleri izlemek, Hâlid Ziyâ'yı anlamak için değerli yol göstericiler olabilir. Yazarın bir nebze gölgede kalmış olan bilhassa bu erken dönem tercüme metinlerini öne çıkarmak yazarın farklı yönlerinin keşfedilmesi, hangi dönemlerde hangi yazarlardan etkilendiğini ve onun üslûbunun geçtiği yolları göstermesi bakımından dikkate değerdir. Daha önce yayına hazırladığımız, 22 adet tercüme

ve 8 adet telif hikâyesini bir araya getirdiği bir seri olan *Nâkil*'den sonra yine yazarın tercüme bir eseri olan ve bu çalışmayla okuyucuya sunulan *Esrâr-ı Serendib*, bu amaçlar gözetilerek yayına hazırlandı.

Hâlid Ziyâ, eseri tercüme ederken mukaddime bölümünde orijinal metnin adını ve yazarını zikrettikten sonra eserle ilgili kısaca bilgi verir ve metnin tamamını değil yalnızca en lüzûmlu yerlerini tercüme ettiğini ifade eder. Hindistan'ın Serendib adlı bir adasında yaşanan hayret verici tuhaf durum ve âdetleri konu edinen bir seyahatname seçkisi olan *Esrâr-ı Serendib* yazarın edebî hayatı içinde yoğun bir şekilde tercüme faaliyetleriyle ilgilendiği bir dönemine rastlar. Yazarın tercüme ettiği metinlerde izlediği genel yol orijinal metne sadık kalma yönündedir. Bu metinde de yazar eserde yer alan yabancı dillerdeki özel ad ve yer adlarını okunuşuna göre yazmıştır. Biz bu kelimelerin yazımında orijinal dildeki hâllerini esas aldık. Metinde bağlaçlardan önce ve sonra ve zarf fiil eki almış sözcüklerden sonra kullanılan virgülleri günümüzün imlâ kurallarına uygun olmadığı için kaldırdık. Metinde gerekli bulunan bazı dipnot ilaveleri için isim soy isim kısaltmamızı gösteren (BCS) ifadesini kullandık.

Metinde genel okur için anlaşılması güç kelime ve kelime gruplarının günümüz Türkçesi karşılıklarını verirken Kubbealtı Lugatı'nı esas aldık. Yazarın kendine has dilden zevk almak isteyen okuru engellemeden ama aynı zamanda yabancı sayılabilecek kelimelerin güncel karşılıklarının hemen anlaşılabilmesine imkân veren pratik bir yöntem olduğunu düşündüğümüz için günümüz diliyle

karşılıkları metin içinde köşeli parantezle açıklama yolunu seçtik. Hâlid Ziyâ'nın eseri bölümlere ayırırken kullandığı; Mukaddime, Birinci Kısım, İkinci Kısım, Üçüncü Kısım ve Hâtıme başlıklarına, orijinal eserde bulunan alt başlıklardan metne uygun düşenleri ilgili yerlere gelecek şekilde ekledik.

Dış kapağında 1306, iç kapağında 1305 tarihi mevcut olan eser, İstanbul'da Matbaa-i Âmirede basılmıştır. Seyfettin Özege'nin Eski Harfli Türkçe Eserler Kataloğu'nun birinci cildinde 1305 (1888) tarihiyle yer almaktadır (Özege, 1971).

Kitabın editörlüğünü kabul ederek beni onurlandıran, metni okurken karşılaştığım bütün sorunlarda kendisine başvurduğum kıymetli hocam Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal'a çok teşekkür ederim.

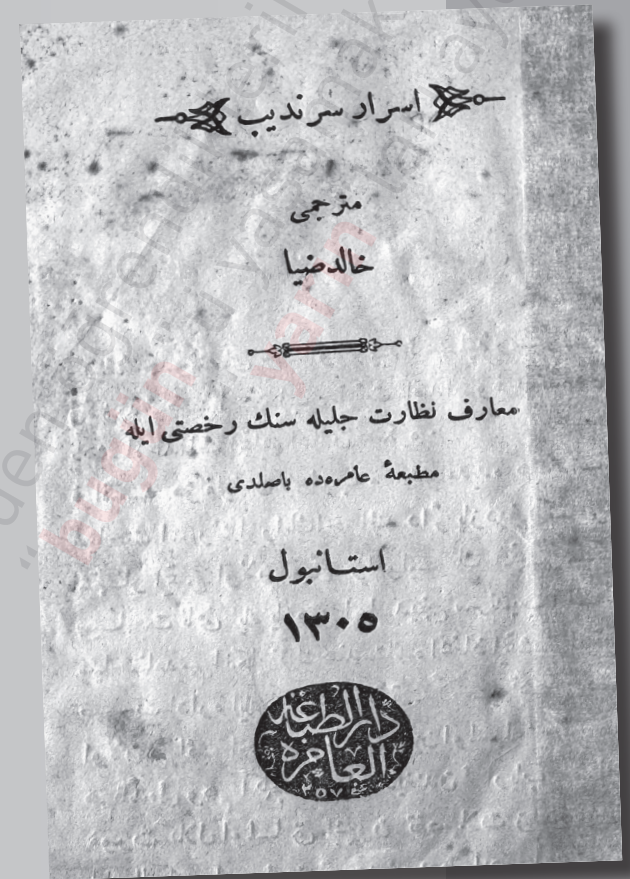
Berna Civaloğlu Sevindik

İstanbul, Haziran 2025

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

ESRÂR-I SERENDİB

Metin

Mukaddime

Vazife-i hamd ü senâ-yı Hudâ ve vecîbe-i tasliyye-i Resûl-i kibriya ve lâzıme-i tarziyye-i ashâb-ı hakikat-iktidâ ve fariza-i duâ-yı pâdişah-ı adâlet-intimâyı edâdan sonra.

[Allah’a hamd ettikten ve onu övdükten, peygamber efendimize selât ve selâm gönderdikten, hakikat yolundaki sadık sahabeleri andıktan, adaletin padişahı olan Allah’a dua ettikten sonra...].

Fransa müelliflerinden olup müddet-i medîde [uzun süre] Hindistan’da seyahât ederek oranın ahvâline dair yazdığı kitaplar ile iştiâr etmiş [şöhret kazanmış] olan Louis Jacolliot’nun “İnci Memleketine Seyâhat” nâmı ile yazmış olduğu Serendib Adası seyâhatnâmesi İngilizlerin Hindistan’da ittihâz etmiş oldukları sûret-i idâre ile [kazandıkları yönetim şekliyle] oranın hakikaten hayret-bahş-ı ukûl olan [akıllara hayret veren] garâib-i ahvâl ve âdatını mebnî olmasıyla [tuhaf hâller ve âdetlere dayanmasıyla], mütâlaası hem fâideli ve hem eğlenceli olduğundan, erbâb-ı

mütâlaaya mûris-i kelâl olmamak [okurlara bıkkınlık vermemek] için tafsîlât-ı zâidesini [gereksiz açıklamaları] terk ile en lüzûmlu yerlerini tercüme ve bazı îzâhat-ı lâzıme derc ve ilave ederek [gerekli açıklamaları bir araya getirip ekleyerek] Esrâr-ı Serendib nâmı ile neşre cür'et eyledim [yayımlamaya cesaret ettim].

Esrâr-ı Serendib

Birinci Kısım

Adaya çıktığım gün bir çift kuvvetli öküz ile üstü tenteli bir araba tedârik ettim. Uşağım zenci Amoudou ve ücret ile tutmuş olduğum arabacı Kandassamy ile binip akşamüstü yola çıktık. Gece Kandassamy'nin akrabasının bulunduğu Kandpoor nâm köyde kaldık. Ertesi gün alessabah [sabah erkenden] oradan harekete hazırlandığımız sırada köyün ortasında, tahsildârın [vergi toplayıcısının] evinin karşısında tamtam (zil) çalınmaya başladı ve tahsildâr, yanında iki kavas [koruma] olduğu hâlde, geldi, evinin saçığının altında bir küçük masanın yanına oturdu: Bugün vergi tahsîl günü imiş.

Arabacı Kandassamy hem öküzleri arabaya koşuyor hem ağlıyor idi, ben bunu ibtidâ [başlangıçta] ailesinden birkaç ay dûr [uzak] olacağından dolayı hâsıl olan kedere hamlettim ise de [bağladıysam da] biraz sonra ne için ağladığımı kendisinden sordum, bana dedi ki:

– Babamın evini satacaklar.

- Ne için?
- Vergisini vermediği için.
- Kim satacak?
- Tahsildâr.
- Babanın ne kadar borcu var?
- Kırk rupi¹. (Bir Fransız lirası)
- Babanın evi ne kadar eder?
- En aşağı beş yüz rupi, efendim. (On iki Fransız lirası).
- Baban hangi kasttan?
- Öküz arabacısı.
- Doğru. Senin mensûb olduğun kasttan başkasına mensûb olamayacağını unutuyor idim.²

¹ Hindistan ve bazı Asya ülkelerinin para birimi. (BCS)

² Eski zamanda Hindistan'da ahali dört kasta veya sınıfa münkasim [bölünmüş] olup Brahmanlar yani rûhâniler [din işleriyle ilgilenenler] birinci sınıftan ve hükümdarlar ile askerler ve memûrlar ikinci sınıftan ve ticaret ile iştigal edenler üçüncü sınıftan ve zürrâ ile üserâ [çiftçiler ile esirler] dördüncü sınıftan idi. Birinci sınıf cümlesinden ve ikinci sınıf üçüncüden ve üçüncü sınıf da dördüncüden mümtâz [seçkin] idi. Bir adam bu dört sınıftan hangisinde ise onun evlâd ve ahfâd ve ilânihâye ahlâfî [çocukları, torunları ve sonsuza kadar gelecek nesilleri] o sınıftan bulunmak şeriatları iktizâsından idi [kanunlarının gereği idi]. Bunlardan başka bir de cemiyet-i beşeriye [insan topluluğu] içinden tarda [uzaklaştırmaya] ve tabir-i aher [başka bir deyiş] ile hukuk-ı medeniyeden iskât olunmuşlar [medeni hukuktan düşürülmüşler] sınıfı olup alekser [çoğunlukla] umûr-ı diniyeyi istihfâf [din işlerini küçük görme] ve mâfevkindeki [üstündeki] sınıfta bulunan bir adamı ve bâhusus [özellikle] Brahmanları darb ve tahkîr edenler bu sınıfa nakledilir idi; bunlara Parias veyahud Tchandalas [parya veya çandala] denilip şehirlerde ikâmet ve demircilik ile tuğlacılıktan başka bir sanat ve ticaret ile iştigâl etmeleri memnû [yasak] olduğu gibi, çünkü bunlara iâne

Kaynakça

- Avcı, M., & Göksoy, İ. H. (2024, Aralık 18). Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/sri-lanka#1> adresinden alındı
- Caracostea, D. (2003, January). Louis-François Jaccoliot (1837-1890): A Biographical Essay. *Theosophical History*, 9(1), s. 12-39.
- Huyugüzel, Ö. F. (2010). *Halit Ziya Uşaklıgil*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Huyugüzel, Ö. F., & Kerman, Z. (1996/1). Halit Ziya Uşaklıgil Bibliyografyası. *Türk Dili*, 164-248.
- Kefeli, E. (1999). Edebiyatın Gelişmesinde Tercüme Edebiyatı: Tercüme Edebiyatı. *İlmi Araştırmalar*(7), 147-155.
- Kerman, Z. (2008). *Uşaklıgil'in Romanlarında Batılı Yaşayış*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kerman, Z. (2012). *Uşaklıgil, Halit Ziya (1865-1945)*. Mart 25, 2024 tarihinde TDV İslam Ansiklopedisi: <https://islaman-siklopedisi.org.tr/usakligil-halit-ziya> adresinden alındı
- Özege, M. S. (1971). *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu (I. Cilt)*. İstanbul: Fatih Yayınevi Matbaası.
- Tanpınar, A. H. (1977). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

- Uşaklıgil, H. Z. (2008). *Kırk Yıl*. (N. Ö. Akın, Haz.) İstanbul: Özgür Yayınları.
- Uşaklıgil, H. Z. (2014). *Sanata Dair*. (S. Ayhan, & L. A. Çanaklı, Haz.) İstanbul: Özgür Yayınları.
- Uşaklıgil, H. Z. (2020). *Mai ve Siyah*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uşaklıgil, H. Z. (2024). *Halid Ziya Uşaklıgil'in Kaleme Aldığı ve Tercüme Ettiği Öykülerden Bir Seçki: Nâkil*. (B. C. Sevinç, Haz.) İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ülken, H. Z. (2007). *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*. Ülken Yayınları: İstanbul.
- Ziyâ, H. (1888). *Esrâr-ı Serendib*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

ESRÂR-I SERENDİB

Türk edebiyatının usta isimlerinden Hâlid Ziyâ Uşaklıgil, küçük yaşlardan itibaren Fransız dili, kültürü ve edebiyatına ilgi duyar. Bu ilgi ve merak onu yalnızca Fransızca öğrenmeye itmez, aynı zamanda Batı edebiyatına gönül vermiş sıkı bir okur ve bir tercüman hâline getirir. Edebî hayatının ilk yıllarında Fransızcadan tercümeler yapmaya başlayan yazar için tercüme faaliyetleri bir tutkuya dönüşür ve Victor Hugo'dan Alphonse Daudet'ye kadar uzanan bir boyutta Fransız edebiyatına hâkim olur. Tutkuyla yapılan her iş gibi tercüme de Hâlid Ziyâ için derin bir anlam kazanır. Ona göre tercüme, bir metni farklı bir dile çevirmek değil kültürler arasında kendi kalemıyla inşa ettiği köprüler kurma eylemidir.

Elinizdeki eser; bir Fransız sömürge hâkimi, yazar ve aynı zamanda öğretim görevlisi olan Louis Jacolliot'nun 1874'te *Voyage au Pays des Perles* (İnci Memleketine Seyahat) adlı seyahatname üzerine, yayımlanmasından 14 yıl sonra Hâlid Ziyâ tarafından yapılan bir "seçme çeviri" çalışmasıdır.

Bizi Hâlid Ziyâ'nın yazarlığının ilk yıllarına götüren bu eser oldukça ilgi çekici, sürükleyici bir olay örgüsüne sahip. Yazarın Hindistan'da yaşadığı döneme ait bir seyahatname olması dolayısıyla bu eserden, bölgedeki kast ve adalet sisteminin acımasızlığına, halkın tuhaf âdetlerine ve gündelik hayata dair pek çok ilginç olayla ilgili bilgi edinmek mümkün. Eserin olay örgüsü Hâlid Ziyâ'nın üslubu ve hikâye anlatıcılığıyla birleşince okurlar için oldukça zevkli bir okuma deneyimine dönüşeceğine şüphe yok. Okurlarını Hint âdetleriyle ilgili hayrete düşürecek bu ilginç eser, *Esrâr-ı Serendib*, yayımlanışından 137 yıl sonra ilk kez gün yüzüne çıkıyor...

"dün"den öğrendiklerinle
"bugün"ü yaşamak
"yarın"ları aydınlatır.

ISBN 978-625-5905-15-4

9 786255 905154